

SZERZŐ
BORDÁS MÓNIKA
JUHÁSZ ÁGNES

AZ ÉPÍTÉSZETI LELKÜLET LENYOMATA

Beszélgetés Varga Leventével az orgoványi művelődési házról

A tematikus év keretében az orgoványi művelődési házzal, mint az 1945-90 közötti magyar építészet kiemelkedő példájával foglalkoztunk. Felkutattuk és megismertük építésének történetét, az elmúlt években a ház körül zajló eseményeket, összegyűjtöttük a használói igényeket, és javaslatot tettünk a problémák és kérdések építészeti kezelésére. (lásd. 224-31. oldalon) Mindezen folyamatban fontosnak tartottuk a még élő tervezők felkeresését, illetve a tervezői emlékek és nézőpontok feltárását. Sajnos Jurcsik Károlynak már nem állt módunkban kérdéseinket feltenni, Varga Levente személyében viszont egy nyitott és közreműködő partnerre találtunk, aki a jóízű beszélgetésen túlmenően hasznos, és hosszútávon értékesíthető építészeti tapasztalatait osztotta meg velünk. Kitértünk a tervezés és építés körülményeire, az épület szakmai megítélésére, és az elmúlt évek bővítési gondolataival kapcsolatos eseményeire, kitekintésként pedig az egyedi és típus-tervezési időszak '70-es évekbeli váltásáról kérdeztük. Ezek a beszélgetések számunkra nagy segítséget nyújtottak a házról való további gondolkodásban, a használói igények mellett pedig az építészeti szándékot is részletesebben megismerhettük.

J.Á.: Volt bennetek olyasfajta építészeti indíttatás az orgoványi művelődési ház esetében, hogy nem csak egy egyszerű házat szeretnétek tervezni? Felkiáltójel akart lenni az épület a tömegtermelés és paneles rendszerek időszakában, hogy lehet ezt máshogy is csinálni?

V.L.: Én nem hiszem, hogy felkiáltójelet akartunk tenni – mondjuk a főnököm, Jurcsik nevében nem beszélhetek már –, inkább a környezetbe illeszkedő, és a lelünknek megfelelő épületet akartunk. Nagy öröm és lehetőség volt számunkra, hogy ezt a kivitelező és a megrendelő elfogadta, és olyan épületet csinálhattunk, amelyet szerettünk volna.

B.M.: Az orgoványi ház is títustervnek indult, de a részletek által vált egyedivé. Minek köszönhető az épület rendhagyó karaktere?

V.L.: Hogy miért lett ilyen Orgovány? Azért, mert nem az iparosított építésnek megfelelő, hanem inkább a falusi környezetbe illeszkedő, 60-as évekbeli modern épületet szerettünk volna. A fejleszhető művelődési otthonok pályázat többféle nagyságrendű épületet dolgozott fel, ezekből a középső típusnak felel meg az orgoványi. Ezt a tervpályázati anyagot alakítottuk a helyi pontos igényekhez, és ezért lett meszelt nyerstégla épület, fa nyílászárókkal.

J.Á.: Született ebből az időszakból olyan épületek, ami nagyon ellentmondott az építészeti hitvallásoknak, mert nem voltak meg azok a lehetőségek, mint Orgoványon? Vagy igyekeztetek inkább olyan feladatok felé orientálódni, ahol lehetett az építész saját habitusának megfelelően alkotni?

V.L.: A Jurcsik műterem életében két szakasz volt. Az első szakasz örömeépületekkel volt teli (mint például az orgoványi ház). Sokféle egyedi épület, nemcsak művelődési házak, hanem lakóépületek, üzletek, mint például a békéscsabai magasház vagy a szekszárdi épületek. Olyan házak, amiket tudott a műterem a lelkületének megfelelően alakítani. A következő időszak nagy váltást jelentett. Akkor jöttek be a kispaneles majd pedig a vázpaneles épületek. Budapest több kerületében kellett iparosított építéssel tervezni óvodákat, bölcsődéket és iskolákat. Ez már egészen más, nem annyira a lelünknek megfelelő feladat volt.

B.M.: Hogyan élted meg építésztként az egyedi épületek tervezése utáni títustervezési időszakot?

V.L.: Egyrészt fiatalabb volt az ember, nagyobb volt a tűrőképessége. Másrészt, elég hamar megnyílt a magántervezési lehetőség, és megpróbáltuk a sokkal kisebb léptékű egyedi épületekben kiélni azt a vágyat, amit a tervezőirodai keret nem engedett meg.

B.M.: Hogy látod ennyi év távlatából a títustervezést? Mi az értelme? Meddig lehet indokolt egy típus használata?

V.L.: A helyszín határozza meg, ahova az épületet tervezni kell, hogy lehet-e típusépületet odatenni. Olyan-e az épített meg a természetes környezet, hogy ezt befogadja, vagy pedig olyan, hogy egyedi épületet kíván. Én magam mindig úgy gondoltam, hogy az a jó épület, ami igényes és beilleszkedik a környezetébe. A környezeten én mindig a természetes és az épített környezetet értem. Kitűnni például soha nem szerettem volna az épületeimmel a környezetből. Legyen igényes, de ne hivalkodjon, és ne a hivalkodó megjelenésével hívja fel magára a figyelmet.

J.Á.: Az orgoványi művelődési ház esetében mennyire vettetek részt a művezetésben? Végig jelen voltatok az építés során?

V.L.: Igen, a közös cél érdekében nagyon jó volt a kapcsolat a kivitelezővel. A művezetésben jórészt én vettem részt. Az alapok kitűzésében és lerakásában, minden téglánál ott voltam. Ahhoz, hogy a tervek szerinti nyers téglapépület valóban megvalósuljon, meg kellett értetni az emberekkel, hogy minden téglát látszani fog, amit letesznek, ez alapján kell az építőanyaggal bánniuk.

J.Á.: A nyerstégla falazás kultúrája ez idő tájt kezdődött el, vagy volt itthon már előzménye?

V.L.: Igen, akkoriban ez még nem volt általános. Az újítás vágya két hatás miatt érhetett el miket. Az egyik az, hogy Jurcsik Pécsről, én pedig Nyírmihálydiról származom, tehát szoros kapcsolat fűzött minket a vidékhez. Nyírmihálydi fatornyos temploma vagy a házunk mészhomoktégla nyers felülete, vagyis a gyermekkori épített környezet, hatással volt az emberre. Emellett a külföldi, főként a dán és némi-képp a finn nyerstégla épületek is példaként álltak előttünk. A főnököm, Jurcsik londoni munkáján keresztül, én pedig a szaksajtóban találkoztam sok nyerstégla épülettel.

B.M.: Magam is orgoványi lévén érdekelne, hogy a tervet, a megépített házat mennyire fogadták el a helyiek? Magukénak érezték, érezhették, esetlegesen részt vettek a kivitelezésben, vagy pedig az építész intenzív és erőteljes jelenlétének köszönhető a megépült állapot?

V.L.: Azok az évek nem a demokrácia időszakát jelentették. Ha valaki eldöntötte, hogy ez az épület épül, akkor épült, nem volt visszakerdezés. Semmilyen egyeztetés vagy véleménynyilvánítás – ami ma már természetesnek számít – nem volt jellemző ezekre az évekre. Ennek ellenére soha nem történt olyan, hogy valaki azt mondta volna, hogy nem idevaló épület.

J.Á.: Mi volt a szakma akkori véleménye a házról, és hogy érzed, hogyan ítélik meg ma?

V.L.: Szerintem elfogadták és általában szerették.

Az orgoványi kultúrházat idővel műemlékké nyilvánították, tehát ez is azt tükrözi, hogy azért nagy

általánosságban elfogadta a szakma.

B.M.: Az elmúlt években, az épület körül jelentkező bővítési szándék és tervek nyomán sokat beszélt az építész szakma az orgoványi kultúrházról. Hogy éli meg a tervező, ha a házat idővel átépítik vagy áttervezik?

V.L.: Én ilyen szempontból maradi lelkületű vagyok, nehezen viselem el, hogyha a házaimhoz durván hozzányúlnak. Az élet megy tovább, funkció- és technikai váltások jönnek, és sok esetben hozzá kell nyúlni az épületekhez. Természetes, hogy az ember öregszik, és idővel nem tud már mindent maga tenni, maga megtervezni. A becsületes és járható útnak mégis azt tartom, ha az eredeti tervezőt a szerzői jog okán mindenféleképpen bevonják a tervezésbe. Ha nem is ő csinálja, de a gondolkodásban, a lehetőségek megítélésében helye van. Ahhoz, hogy meddig lehet elmenni a változtatásokkal, vagy hogy azok hogyan jelenjenek meg, hozzá kell szólnia az eredeti tervezőnek is.

J.Á.: A 2008-as bővítési szándékról hogyan szereztél tudomást?

V.L.: Az Építész fórumról értesültem a bővítési tervről.

B.M.: Miután a tervtanács elutasította azt a tervet, Lenzsér Péterrel készítettetek ti is egy tanulmánytervet. Mondanál nekünk pár szót erről? Követte az elgondolás a '67-es pályázati bővítési lehetőséget?

V.L.: A pályázatban a nagyterem körül két traktusnak volt egy-egy bővíthető része. De mi nem ezt a gondolatot kívántuk folytatni. Tiszteletben tartva a meglévő épületet, ahhoz kapcsolva, annak rendszerét átvéve egy új épületszárnyat terveztünk. A két koordinátarendszert húztuk ki a parkoló felé, a szélső traktust másoltuk át a telek jobb oldalára, két nyaktaggal egybekötve az épülettel. Így kialakult volna egy zártabb udvarrész, ami hozzákapcsolható a fő funkcióhoz.

J.Á.: Tudnál nekünk tanácsot adni, hogy 50 év távlatában milyen szempontok alapján érdemes bővíteni a házat? Építészetiileg, megjelenésben, tömegképzésében hogyan lehet alkalmazkodni egy meglévő épülethez? A mai és az akkori kor hogyan tud megjelenni egy épületen?

V.L.: Építészeti lelkület kérdése, hogy ki hogyan akar, vagy nem akar illeszkedni. Én abban gondolkodnék, hogy tükrözze a mai kort, de valamilyen módon utaljon a meglévőre és illeszkedjen hozzá.

Varga Levente Ybl- és Kossuth-díjas építész. 1939-ben született Debrecenben. Építészeti tanulmányait 1958-ban kezdte meg a Budapesti Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán, diplomáját 1963-ban szerezte. Ezután három évig az Építészmérnöki Kar Középülettervezési Tanszékén dolgozott, mint tanársegéd. Jurcsik Károly 1966-ban hívta meg műtermébe a LAKÓTERV-be. 1980-90 között az Általános Épülettervező Vállalatnál csoport-, majd műteremvezető. Eközben 1984-90 között a MÉSZ Mesteriskola vezető építész volt. 1990-től pedig az ATLANT Épülettervező Kft. ügyvezetője és építész tervezője.

Részlet Varga Levente építészeti ars poeticájából:

„A számomra leglényegesebb építészeti elvek, célok, eszközök:

- Az öncélú, rövid életű, divatos megoldások buktatóinak elkerülése, az épület legyen jól használható, rendezett, összefogott, hivalkodástól mentes és időtálló;*
- Az épített és a természetes környezet messzemenő tiszteletben tartása, finom építészeti eszközökkel illeszkedve azok adottságaihoz, sajátosságaihoz;*
- A külső és belső terek kapcsolatának, egységének megteremtése;*
- A belső térképzés, a nagyvonalú térkapcsolatok fontosságának felismerése, a belső terek áttekinthetőségének és átláthatóságának hangsúlyozása;*
- Egyszerű és természetes, ugyanakkor igényes és időtálló anyaghasználat;*
- Az építészetet bizalmi szolgáltatásnak tartom, tudva azt, főleg rajtunk (tervezőkön) múlik, hogy esetenként a „szolgáltatást” az „alkotás” rangjára tudjuk-e emelni.*

Végezetül meghatározó fontosságúnak tartom az építész generációk együttműködését, építészműhelyek megteremtését, a mester és tanítvány alkotó kapcsolatának létrejöttét. Ebben a szellemben dolgoztam együtt mind az idősebb, mind a fiatalabb építész generációk jeles képviselőivel, ezzel is erősítve az építész generációk között élő kapcsolat folytonosságát.” (Forrás: Varga Levente portfóliója)

KÉPEK

Címoldalon: A művelődési ház homlokzatának részlete, 2017